

Poznámky k používaniu technických noriem

Ing. Igor Maas, elektrotechnik špecialista pre vykonávanie odborných prehliadok a odborných skúšok elektrických zariadení

Výroba zariadení a pracovné postupy sa aj v elektrotechnike riadia zákonmi, právnymi predpismi (patria sem aj technické predpisy t.j. právne predpisy, ktoré obsahujú technické požiadavky na výrobky) a technickými normami (ďalej len „norma“). Tieto majú medzi sebou rôzne postavenie a ich hierarchia je:

1. Zákony.
2. Právne predpisy (vykonávajú sa nimi zákony parlamentu). Patria sem napr. nariadenia vlády, vyhlášky, opatrenia, výnosy a pod.
3. Normy.

Schválené zákony a právne predpisy sú uverejňované v Zbierke zákonov SR. Musia sa dodržiavať a ich dodržiavanie je vynútitelné t.j. pri ich nedodržaní hrozia sankcie.

Podstatne iné je to s normami: správy o novo vydaných normách a o zmenách a opravách sú uverejňované vo Vestníku Úradu pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR a aj keď normy obsahujú „pravidlá, usmernenia, charakteristiky alebo výsledky činností, ktoré sú zamerané na dosiahnutie ich najvhodnejšieho usporiadania v danej oblasti a pri všeobecnom a opakovanom použití“, od roku 1995 nie sú v elektrotechnike záväzné a ich použitie je dobrovoľné. Môžu sa však stať záväznými v nasledovných prípadoch:

- a) ak to pre niektorú skupinu výrobkov, alebo činností určí zákon, napr. zákon č. 264/1999 Z.z.¹⁾ (Zákon o technických požiadavkách na výrobky a o posudzovaní zhody ...), zákon č. 124/2006 Z.z.²⁾ (Zákon o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci ...), resp. na základe zákona technický predpis (bližšie napr. v § 7 odsek 1 zákona č. 264/1999 Z.z.);
- b) zmluvou medzi zúčastnenými stranami t.j. objednávatelom (odberateľom) a zhotoviteľom (dodávateľom).

Normy je vhodné a výhodné, dodržiavať aj v ostatných prípadoch preto, že pri prípadných sporoch sú silným dôkazným prostriedkom. Napríklad pre výrobky zo zákona č. 264/1999 Z.z. vyplýva, že keď sú pre výrobok technickým predpisom stanovené technické požiadavky, tak dodržanie harmonizovaných slovenských technických noriem alebo slovenských technických noriem vhodných na posudzovanie zhody sa považuje za splnenie technických požiadaviek určených týmto predpisom. Nielen výrobkov, ale aj pracovných postupov sa týka zákon č. 124/2006 Z.z. a v § 38 odsek 1 tohto zákona je uvedené: „Ak zamestnávateľ a fyzická osoba, ktorá je podnikateľom a nie je zamestnávateľom, plnia po-

vinnosti ustanovené týmto zákonom a ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci spôsobom alebo postupom upraveným v slovenskej technickej norme, toto plnenie sa považuje za splnenie požiadaviek na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci; tieto povinnosti možno splniť aj iným preukázateľne primeraným spôsobom.“

Ak sa z akéhokolvek dôvodu používajú normy ako záväzné, potom je potrebné poznať aký stupeň záväznosti majú v nich uverejnené „pravidlá, usmernenia, charakteristiky ...“.

Pre bývalé záväzné normy (ČSN, resp. STN), ktoré (vzhľadom na svoj záväzný charakter) používali ako formu najmä ustanovenia a z ktorých sa ešte mnohé používajú, platí: Ustanovenia môžu byť:

- zaväzujúce:
 - s úplnou záväznosťou,
 - s obmedzenou (ohraničenou) záväznosťou.
- odporúčajúce.
- Údaje môžu byť:
 - vysvetľujúce,
 - informatívne.

Ustanovenia s úplnou záväznosťou sa musia bezpodmienečne dodržať. Odchýliť sa od nich možno len na základe povolenia výnimky z normy. (V prípade, že sa normy stali záväznými dohodou medzi zmluvnými stranami, výnimku možno nahradiť dohodou medzi zúčastnenými stranami). Uvádžajú sa slovami „musí“, „je nutné“, „nesmie“, „zakazuje sa“ a pod. V bývalých záväzných normách sa tieto ustanovenia často vyjadrujú (iba) označovacím spôsobom. Napr.: „Elektrické zariadenia, ktoré musia byť funkčné pri evakuácii obyvateľstva alebo hasení požiaru sa pripájajú samostatným vedením z prípojovej skrine alebo z hlavného rozvádzača. ...“ (STN 33 2130 Elektrotechnické predpisy. Vnútorne elektrické rozvody³⁾, čl. 2.1.7.).

Ustanovenia zaväzujúce s obmedzenou záväznosťou obsahujú riešenia, od ktorých sa možno odchýliť bez povolenia výnimky. Musí sa však dodržať cieľ stanovený normou. Podľa toho, aký dôraz sa kladie na dodržanie uvedeného riešenia, sa volia formulácie:

- a) ak sú použité výrazy „má“, „nemá“ znamená to, že sa od riešenia uvádzaného normou možno odchýliť vtedy, ak za daných okolností nie je možné použiť normou uvádzané riešenie. Musí sa však použiť riešenie aspoň rovnocenné s tým, ktoré norma požaduje. Napr.: „Spínače pre ovládanie sve-

telných obvodov majú byť obvykle umiestnené pri vchodových dverách v miestnosti ovládaného svetelného obvodu ...“ (STN 33 2130 čl. 2.2.5.);

- b) výrazy „smie“ a „nemusi“ sa používajú vtedy, keď sa uvádza riešenie, ktoré je na hranici základnej požiadavky stanovenej normou. Výrazom „smie“, „je dovoľené“ a pod. sa naznačuje jeden zo spôsobov, ktorý ešte vyhovuje norme. Výrazom „nemusi“, „nie je treba“ a pod. sa uvádzajú riešenia, ktoré sú už za hranicou základného predpisu. Napr.: „Dovolená (najvyššia) teplota elektrického zariadenia v miestach styku s horľavou látkou B, C1, C2 alebo C3 môže byť najviac 120 °C.“ (STN 33 2312 Elektrotechnické predpisy. Elektrické zariadenia v horľavých látkach a na nich⁴⁾, čl. 2.1).

- c) vetou: „ak nie je iná dohoda“ sa uvádza riešenie, od ktorého sa zúčastnené strany môžu odchýliť dohodou.

Odporúčajúce ustanovenia: Ak je použitý výraz „odporúča sa“ a pod. znamená to, že nejde o nariadenie, ale o odporúčanie riešenia, ktoré je lepšie ako minimum stanovené normou alebo má iné prednosti oproti tomuto minimu. Výraz „neodporúča sa“ a pod., sa používa vtedy ak riešenie ešte vyhovuje požadovanému minimu, ale súčasne sa naznačuje, aby sa používalo čo najmenej.

Alternatívne ustanovenia obsahujú riešenia spojené slovom „alebo“ a pod. Napr.: „Tieto elektrické predmety sa musia oddeľiť od horľavých látok vzduchovou medzerou alebo nehorľavou tepelne izolačnou podložkou, alebo lôžkom, ...“ (STN 33 2312 čl. 2.12).

V takomto prípade možno použiť ktorékoľvek riešenie.

Vysvetľujúce a informatívne údaje pomáhajú správne pochopeniu normy.

Záver: Hoci na začiatku tejto časti bolo povedané, že výklad platí pre bývalé záväzné normy (bol súčasťou vtedajších metodických pokynov pre normalizačnú činnosť), nie je dôvod, aby sa ustanovenia a formulácie súčasne vydaných normami chápali prívlemlí inak.

Pozn. redakcie: Autor je pravidelným prispievateľom do slovenského časopisu Elektrotechnik distribuovaného odborníkum na Slovensku. Tento článok informuje čtenáře o závažnosti slovenských norem. Jelikož se v podobné situaci nacházejí i odborníci v České republice, uvádí redakce v článku pro srovnání české ekvivalenty slovenských zákonů a norem.

¹⁾ Odpovídající český zákon: zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů, vč. pozdějších změn a doplňků.

²⁾ Odpovídající český zákon: zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci), vč. pozdějších změn a doplňků.

³⁾ Odpovídající česká norma: ČSN 33 2130 Elektrotechnické předpisy. Vnitřní elektrické rozvody (datum účinnosti: 1. 1. 1985).

⁴⁾ Odpovídající česká norma: ČSN 33 2312 Elektrotechnické předpisy. Elektrické zariadenia v horľavých látkach a na nich (datum účinnosti: 1. 9. 1986).